
EDİRNE TOPLUM MERKEZLERİNDEN HİZMET ALAN YOKSUL KADINLARIN EKONOMİK OLARAK GÜÇLENMESİNDE KOOPERATİFLERİN ÖNEMİ VE KOOPERATİFLEŞMEYE KARŞI TUTUMLARI¹

Dr.Öğretim Üyesi Nilüfer SERİNİKLİ²

Öz

Toplum merkezlerinin en temel hareket noktasını kadınlar oluşturmakta olup, kadınlara yönelik koruyucu-önleyici, eğitici-geliştirici, tedavi ve rehabilite edici hizmetler sunulmaktadır. Ayrıca, aile gelirine katkı sağlanması ve evde bir kimlik kabul görmesi nedeniyle, kadının el emeği ile gelir elde etmesi ve meslek edindirilmesine yönelik destekleyici çalışmalar da yapılmaktadır.

Araştırmanın amacı Edirne ili Toplum Merkezinden hizmet alan yoksul kadınların kooperatifleşmeye karşı tutumlarını ortaya koymaktır. Bu amaç doğrultusunda Toplum merkezlerinden hizmet alan 56 kadına yönelik anket yapılmıştır.

Edirne İli Toplum Merkezlerindeki kadınlar sabun üretimi, dikiş-nakış, yaka iğnesi, ahşap boyama gibi faaliyetler gerçekleştirmektedirler. Ancak, kadınlar yüksek maliyetle ürün üretmekte ve bu ürünleri piyasa fiyatına satamamaktadırlar. Bu sorunu ortadan kaldırmak amacıyla el sanatları konusunda kadın kooperatifi kurulması gerekmektedir. Kooperatif sayesinde, kadınlar daha düşük maliyetlerle ürün üretecekler ve piyasa fiyatına ürünlerini satabileceklerdir. Böylece, kadınlar hem aile gelirine hem de ilin kalkınmasına katkı sağlamış olacaklardır.

Yapılan anket sonrasında elde edilen verilere göre, kadınlar kooperatif kurma konusunda olumlu tutumlara sahip oldukları tespit edilmiştir. Yapılan ki kare analizine göre, kadınların kooperatif tanımını bilmeleri ile kooperatif kurma arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelime: Toplum Merkezi, Kadın, Kooperatif, Tutum, Yoksulluk .

---

¹ 2016 yılında Makedonya'nın Ohrid şehrinde düzenlenen International Balkan and Near Eastern Social Sciences Conference'nda sunulan bildirinin revize edilmiş halidir.

² Trakya Üniversitesi Uzunköprü Uygulamalı Bilimler Yüksek Okulu İşletme Bilgi Yönetim, nserinikli@hotmail.com. Yazar ORCID numarası: 0000-0002-1075-2252

**THE IMPORTANCE OF COOPERATIVES IN THE ECONOMIC
STRENGTHENING OF POOR WOMEN BEING SERVED BY
EDİRNE COMMUNITY CENTRES AND THEIR ATTITUDES
TOWARDS COOPERATIVIZATION**

Dr.Öğretim Üyesi Nilüfer SERİNİKLİ

Abstract

The most basic starting point of community centers are women, for women of preventive, educational-developmental treatment and rehabilitative services are available. Also, to contribute to family income and home due to acceptance of an indentiy, the woman with hand-crafted to generate income and provide vocational also supportive studies are being made.

The purpose of this study is to reveal the attitudes of poor women served by the Edirne province Community Centre against cooperativization. For this purpose, a questionnaire was applied to 56 women who were served by Community Centres.

Women in the province of Edirne Community Center carries out a lot of activities such as: production of soap, sewing-embroidery, collar pin, carries out, painting wood etc. However, women produce high-cost product and to fall to sell the market price of these products. Women's crafts cooperatives in order to eliminate this problem needs to be established. Thanks to the cooperative, the women, are going to develop lower cost products and sell products to the market price. Thus, women will be contribute to both family income and the development of the province.

According to the results of the questionnaire, it was determined that the women had positive attitudes towards co-operation. According to the Chi-square analysis, it was concluded that there was a statistically significant relationship between establishing cooperatives and women's having an understanding of cooperatives.

Keywords: Community Centre, Woman, Cooperative, Attitude, Poverty .

Giriş

Yoksulluk, her geçen gün onu yaşayanlar için bölünemeyen bir bütün olmakla beraber, bir çok soruna neden olmaktadır. Bunlar; açlık, yetersiz beslenme, eğitim ve sağlık hizmetlerinden yararlanamama, çocuk ölümleri, yaşam süresinin kısılması, ailede parçalanma ve şiddet olaylarının artması gibi sorunlardır (Aydın, 2007: 42). Yoksulluğun ortaya çıkardığı sorunlardan en çok çocuklar, kadınlar, yaşlılar ve özürllüer etkilenmektedir. Bu risk grupları içerisinde kadınlar ve kız çocukları yoksulluktan en çok etkilenen grubu oluşturmaktadır (Şener, 2009: 4).

Kadınların erkeklerden daha yoksul olduğunu ifade eden yoksulluğun kadınlaşması kavramı ilk kez, 1978 yılında Diane Pearce tarafından kullanılmıştır. Bu kavram ile yoksulluğun analizi ve yoksullukla mücadele politikalarının oluşturulmasında, kadınların ayrıca hedeflenmesi gerektiği savunulmuştur (Doğan, 2014: 58).

Kadın yoksulluğunu anlamak için; kadının gelirine, istihdam durumuna, sosyal güvenceden yararlanmasına, eğitim ve sağlık hizmetlerine erişimine, hane içindeki beslenme durumuna, hane içindeki harcamalar üzerindeki kontrolüne, kaynakların kullanımına gibi faktörlere bakmak gerekir.

Yoksul kadınlar, en temel ihtiyaçlardan olan beslenmeye hane içinde en son ulaşabilmektedir. Sağlık hizmetlerinden yararlanmaları ise, genellikle ancak doğumla gerçekleşebilmektedir. Ayrıca, eğitime erişim konusunda da kadınlar ve kız çocukları daha dezavantajlı konumdadır. Kadınların eğitimsizliği kültürel olarak yoksunluk, haklarını kullanamama, istihdam olanaklarının olmaması, sağlık hizmetlerine yetersiz erişime yol açması nedeniyle kadınların yoksulluk döngüsünden çıkmalarının önünde çok boyutlu bir engel olarak durmaktadır (Uçar, 2011: 30).

Özellikle yoksul ailelerde, kadının herhangi bir mesleği olmadığı için çoğu zaman ev temizliği, hasta bakımı, konfeksiyon atölyeleri gibi düşük ücretli, düşük statülü ve sosyal güvenceden yoksun işlerde çalışmak zorunda kalmaktadırlar (Dinçoflaz, 2009:120). Kadınlar, daha çok yarı zamanlı ve sosyal güvenceden yoksun küçük işletmelerde istihdam edildiklerinden sendikalaşma oranları da

oldukça düşüktür. Hemen hemen tüm ülkelerde kadınlar ev işleri, çocuk ve diğer bakıma muhtaç aile bireyleri için sorumlu olarak görülmektedirler. Sosyal refah hizmetlerinin yeterince kapsayıcı ve yaygın olmayışı nedeni ile, bu sorumluluklar kadınların gerek iş yaşamına girişini, gerekse iş yaşamındaki hareketliliklerini kısıtlamakta ve zorlaştırmaktadır (Arpacı, 2010: 5).

Özellikle yoksul hanelerde yaşayan kadınlar, ev içinde ve dışında karar alma mekanizmalarının dışında kalmaktadırlar. Bu nedenle, yasama ve yürütme erklerini kullanamamaktadırlar. Kadınlar, genellikle sadece seçme hakkını kullanmaktadır. Ancak, bu haklarını kullanmaları da kendi bağımsız iradeleri yerine eş, baba gibi diğer toplum bireylerinin yönlendirmesi ile gerçekleşmektedir (Uçar, 2011: 31).

Bu araştırmada, Edirne ilinde faaliyet gösteren Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna (SHÇEK) bağlı toplum merkezlerinden hizmet alan yoksul kadınlar incelenmiştir. Yoksul kadınların ekonomik olarak güçlenmesinde kadın kooperatifleri oldukça yararlıdır. Bu düşünceden hareketle, araştırmanın amacı kadınların kooperatifleşmeye karşı tutumlarını ortaya koymaktır.

TOPLUM MERKEZLERİ VE FAALİYETLERİ

Ülkemizde, hızlı toplumsal değişme, kentleşme ve göçün yarattığı pek çok sorun yaşanmakta olup, ortaya çıkan sorunlardan toplumun her kesimi etkilenmektedir. Kentlerde ki hızlı nüfus artışı, ihtiyaç içerisindeki gruplara yeterli çeşitlilik, hız ve etkinlikte hizmet götürülmesini güçleştirmektedir. Hızlı kentleşme ve toplumsal değişimin yarattığı sorunlarla karşı karşıya kalan yoksul hanelerin oluşturduğu gecekondu ailesi, çevrelerinde yeterli destek ve rehberlik hizmetleri bulamamaktadır. Bunun için, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK) Genel Müdürlüğü 1993 yılında “Toplum Merkezi” hizmetlerini başlatmıştır (www.egze.com/forum/toplum-merkezleri, 02-10-2015).

Toplum merkezleri “hızlı toplumsal değişme, kentleşme ve göçün yarattığı sorunlar doğrultusunda, bireylerin, grupların, ailelerin ve toplumun sorunlarla baş edebilmeleri ve bireylerin katılımcı, üretken ve kendine yeterli hale gelmesi amacıyla; koruyucu-önleyici, eğitici-

geliştirici, rehberlik ve rehabilite edici işlevlerini, bir arada ve en kolay ulaşılabılır biçimde, kamu kurum ve kuruluşları, yerel yönetimler, üniversiteler, sivil toplum örgütleri ve gönüllüler ile işbirliği ve eşgüdüm içinde sunmakla görevli ve yükümlü bulunan sosyal hizmet kuruluşları” olarak tanımlanmaktadır (Tepav, 2010: 19).

Toplum merkezleri yönetmeliğinin 8. maddesine göre, toplum merkezlerinin hizmet programları; rehberlik ve danışmanlık hizmetleri vermek, eğitimi destekleme çalışmaları yapmak, yetişkinlerin bilgi, bilinç ve beceri düzeylerini artırmaya yönelik eğitim çalışmaları yapmak, meslek edindirmek ve gelir kaynakları yaratmak için çalışmalar yapmak, sosyal, kültürel ve sportif etkinlikler düzenlemek, kentsel bütünleşme ve kentin kaynaklarından yararlanmayı artırıcı çalışmalar yapmak olarak belirlenmiştir (Toplum merkezleri yönetmeliği, 2000: 3).

Her merkezin hizmet programını o bölgenin sorun ve ihtiyaçları belirler. Çünkü, sorun ve ihtiyaçlar yer ve zamana bağlı olarak değişmektedir. Bu nedenle toplum merkezlerinin geneli için standart bir program uygulamak olanaksızdır. Örneğin; “A” toplum merkezinde “X” zaman diliminde geçerli olan “A, B, C,” programları, “Y” zaman diliminde geçerliliğini yitirebilir. “X” zaman diliminde öne çıkan alt yapı sorunlarının ve işsiz gençlerin sorunlarının yerine “Y” zaman diliminde okullu gençler, uyuşturucu kullanımı gibi sorunlar veya kadın sorunları öne çıkabilir (Karataş ve Duyan, 2001: 2).

Makro düzeyde toplum refahını, mikro düzeyde ise birey refahını arttırmak için hizmet üreten toplum merkezlerinin en temel hareket noktasını kadınlar oluşturmaktadır. Toplum merkezleri tarafından kadınlara yönelik farklı konularda çeşitli çalışmalar yapılmaktadır. Bu çalışmalar, kadınların bilgi, beceri ve bilinç düzeyini yükseltmek amacıyla uygulanmaktadır (Dalyanoğlu, 2007: 16). Toplum merkezlerinin kadınlara yönelik uyguladığı çalışmalar; anne ve çocuk eğitimi, kadının insan hakları eğitimi, kadının el emeği ile gelir elde etmesi ve meslek edindirilmesine yönelik eğitimler, girişimcilik eğitimleri, bilgi ve bilinç artırıcı eğitim programları, sosyo-kültürel etkinlikler, okuryazarlık programları, rehberlik ve danışmanlık hizmetleri gibi çalışmalardır. Tüm bu çalışmalar sonucunda kadının

kendini ifade etmesi, sorunlarının farkına varması ve bu sorunları paylaşması, sorunlarına yönelik çözüm üretebilme kapasitesine sahip olması ve böylece kadının aile ve toplum içerisinde statüsünün yükselmesi sağlanmaktadır (www.shcek.gov.tr/toplum-merkezleri, 02-10-2016).

Toplum Merkezlerinde kadınlara yönelik sosyo-kültürel programların dışında çeşitli atölyeler kurulup, bu atölyelerde üretim yapılması ve üretilen ürünlerin bir kooperatif vasıtasıyla değerlendirilmesi gerekmektedir. Böylece, kooperatif sayesinde geçekundu kadının sosyo-ekonomik ve örgütsel yaşamda daha fazla yer alması sağlanabilir (Kaya, 02-10-2014).

YOKSUL KADINLARIN GÜÇLENDİRİLMESİNDE KADIN KOOPERATİFLERİNİN ÖNEMİ

Kooperatifler, ortaklarına hizmet etmek için kurulan ekonomik ve sosyal amaç taşıyan kuruluşlar olduklarından bireysel olarak ve ülke düzeyinde yoksulluğun azaltılması ve istihdamı artırması açısından önemli bir kalkınma aracıdır (Gümrük ve Ticaret Bakanlığı: 2012: 1). Özellikle yoksulluktan ve işsizlikten en çok etkilenen dezavantajlı grup olan kadınlar için en uygun modellerden biri de “Kooperatifler”dir. Kooperatifler sayesinde, kadınlar güçlü bireyler haline gelecek ve yoksulluklarından kurtulmuş olacaklardır.

Ülkemizde kadın kooperatifleri 2001 yılından itibaren kurulmaya başlamıştır. Ortaklarının %80-100’ü kadınlardan oluşmaktadır (Gümrük ve Ticaret Bakanlığı: 2012: 17).

Kadın kooperatiflerinin amacı “ortaklarının ekonomik, sosyal ve kültürel ihtiyaçları ile ekonomik faaliyetleri kapsamında yer alan mal ve hizmet üretimi ile bunların pazarlanmasına yönelik ihtiyaçlarını karşılamak, girişimlerini desteklemek, üretim becerilerini geliştirmek, böylece ortaklarının ekonomik menfaatlerini koruyarak sağlıklı ve gelişmiş bir çevrede yaşamalarını sağlamaktır” (Kadın Girişimi ve İşletme Kooperatifi Anasözleşmesi, 2012: 3).

Kadın kooperatiflerinin çalışma konuları şu şekilde sıralanabilir (Gümrük ve Ticaret Bakanlığı: 2012: 29);

- El becerileri için eğitici kurslar düzenlemek ve üretilen ürünlerin pazarlanmasını sağlamak,
- Geleneksel gıda ürünlerinin üretim ve pazarlanmasını sağlamak,
- Özürlü eğitimi ve bakım hizmeti vermek,
- Okul öncesi eğitim vermek,
- Mahalle anneliği hizmeti vermek,
- Ortakları için okuma-yazma ve bilgisayar kursu ve girişimcilik eğitimi vermek,
- Çevre düzenleme, sağlık ve kadının insan hakları gibi yaşam kalitelerini iyileştirecek çeşitli eğitim programları düzenlemek,
- Ortaklarına ekonomik, sosyal, kültürel ihtiyaçlarını karşılamak üzere diğer kurum ve kuruluşlardan verilecek kredilere aracılık etmek,
- Ortaklarının faaliyetlerinin tanıtımı, sergilenmesi ve pazarlanması amacıyla yurt içi ve yurt dışında fuar, şenlik, sergi, kermes vb. etkinlikler düzenlemek ve bu şekilde ki etkinliklere katılıp, ortaklarının katılmasına aracılık etmek,
- Ortaklar arasında sosyal etkileşimi artırmak ve dayanışma ruhunu geliştirmek amacıyla sosyal, kültürel nitelikli toplantı, konser, tiyatro, doğa ve kültür gezileri, söyleşi, konferans vb. faaliyetleri düzenlemek,
- Kütüphane, okuma odası, sanat galerisi, spor ve tiyatro faaliyetleri için üniteler kurmak ve işletmektir.

Kadın kooperatifleri başka bir işte çalışma olanağı olmayan kadınlar için ideal bir ortam oluşturmaktadır. Kadınlar, bu kooperatiflerde çalışma, üretme ve para kazanma olanağı bulmaktadırlar. Bu da özellikle kadın girişimciliğini arttırmaktadır (Özdemir, 2010: 336).

LİTERATÜR

Ulusal literatür incelendiğinde toplum merkezleri ile ilgili yapılan çok az çalışmaya rastlanmıştır.

Karataş ve Duyan (2002), yaptıkları araştırmada toplum merkezlerinden hizmet alan bireylerin, demografik özelliklerini ve merkezlere ilişkin değerlendirme ve önerilerini ortaya koymayı amaçlamışlardır. Bu amaç doğrultusunda, araştırma Ankara ilinde faaliyet gösteren SHÇEK'e bağlı 4 toplum merkezi ve Çağdaş Kadın ve Gençlik Vakfı ve Anadolu Çağdaş Eğitim Vakfı'na bağlı toplum

merkezlerinden hizmet alan 253 kişi üzerinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya konu olan bu merkezlerde, daha çok kadınlara yönelik hizmetler verildiği, erkeklere yönelik hizmetlerin ise yetersiz olduğu tespit edilmiştir. Merkezlerden hizmet alan kadınların tamamına yakını gecekondu mahallerinde yaşayan ve eğitim düzeyi düşük kadınlardan oluşmaktadır. Merkezlerin verdiği hizmetler sonucunda katılımcıların yaşamlarında olumlu yönde bazı değişikliklerin olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Dalyanoğlu (2007), yaptığı araştırmada toplum merkezlerinden hizmet alan kadınların merkeze gelmeye başladıktan sonra yaşamlarında bireyleştirici (kamusal alanda varlık gösterme, aile içerisindeki konumunda değişim) bir etki yaratıp yaratmadığını belirlemek ve alınan hizmetler sonrasında kadının psiko-sosyal gelişiminde bir değişiklik olup olmadığını tespit etmek amacıyla yapılmıştır. Bu amaç doğrultusunda, İstanbul'daki 75. Yıl Gazi Mahallesi, Mustafa Kemal Mahallesi (Ümraniye), Yakacık Toplum Merkezlerinden ve Kocaeli'ndeki ATİAD ve Gölcük Belediyesi Toplum Merkezlerinden hizmet alan toplam 137 kadın araştırmaya dahil edilmiştir. Çalışma sonucunda, toplum merkezlerinden hizmet alan kadınların merkeze gelmeye başladıktan sonra kamusal alanda varlık göstermeye başladıkları, ev içerisindeki konumlarının belirgin bir şekilde değiştiği ve psiko-sosyal açıdan olumlu yönde etkilendikleri tespit edilmiştir.

Literatür taramasında kadınların kooperatifleşmesi ile ilgili çok az çalışmaya rastlanmıştır.

Hazneci, Hazneci, Kılıç ve Ceylan (2012), yaptıkları çalışmada, Samsun ili Bafra ve Çarşamba ilçelerine bağlı köylerde yaşayan toplam 50 çiftçi kadın incelenmiştir. Araştırma, çiftçi kadınların kooperatifleşmeye karşı tutumlarının ortaya konulması ve kooperatiflere katılmada hangi faktörlerin etkili olduğunun belirlenmesi amacıyla yapılmıştır. Bu amaç doğrultusunda, kadın çiftçilere yönelik anket yapılmıştır. Araştırma sonucunda, araştırmaya katılan kadın çiftçilerin kooperatifleşme düzeylerinin oldukça düşük ve büyük bir çoğunluğunun kooperatif tanımını bilmedikleri tespit edilmiştir. Araştırma kapsamında kadın çiftçilere verilen kooperatifçilik eğitimi sonrasında çiftçi kadınların kooperatifleşmeye karşı olumlu tutum içerisinde oldukları tespit edilmiştir.

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (2010), yapılan araştırma Güneydoğu Anadolu’da yaşayan yoksul kadınların sosyo-ekonomik yaşamını güçlendirmek amacıyla yapılmıştır. Bu amaçla araştırmaya katılan kadınlara yönelik çeşitli konularda eğitimler (satış ve pazarlama, iletişim, tasarım, insan ve kadın hakları, kooperatifler ve yönetim) verilmiştir. Araştırma sonucunda kadınların üretme kapasitesini artırmak için tasarım atölyeleri ve ürünlerini pazarlayabilecekleri ve gelir sağlayabilecekleri kooperatifler ve dernekler kurulmuştur.

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Araştırmanın amacı, toplum merkezlerinden hizmet alan yoksul kadınların kooperatifleşmeye karşı tutumlarını ortaya koymaktır. Bu amaç doğrultusunda, Edirne ilinde SHÇEK’na bağlı Yıldırım ve Menzilahir mahallelerinde faaliyet gösteren toplum merkezlerinden hizmet alan yoksul kadınlar araştırmaya dahil edilmiştir.

Literatür taraması sırasında toplum merkezlerinden hizmet alan kadınlar üzerine yapılan çok az çalışmaya rastlanmıştır. Bunun yanında, toplum merkezlerinden hizmet alan yoksul kadınların kooperatifleşmeleri ile ilgili yapılmış çalışmalara ise hiç rastlanmamıştır. Bu nedenlerden dolayı, bu çalışma özgün bir çalışmadır.

Ülkemizde kadınlar eğitim olanaklarından ve sağlık hizmetlerinden yeterince yararlanamama, düşük ücretli ve sağlıksız koşullarda istihdam edilme, ücretsiz aile işçisi olarak çalışma, erkeklerle eşit haklara sahip olamama, ev içinde ve dışında karar alma mekanizmalarına katılamama, aileden ve eşinden şiddet görme gibi sorunlarla karşılaşmaktadırlar. Bu da kadının toplum içinde yoksullaşmasına ve yoksulluğun kuşaklar boyunca sürmesine ve kalıcılaşmasına neden olmaktadır (Uçar, 2011: 30). Bu nedenle, bu çalışma hem yoksul kadınların yoksullukları ile mücadelelerinde bir nebze olsun çözüm olması açısından hem de ileride bu konuda yapılacak çalışma/çalışmalara katkı sağlaması açısından önem kazanmaktadır.

Araştırmanın Anakütlesi ve Örneklemi

Araştırmanın ana kütlesini, gecekondu mahalleri olan Yıldırım ve Menzilahirde ki toplum merkezlerinden hizmet alan kadınlar oluşturmaktadır. Yıldırım mahallesinde hizmet veren toplum merkezi 2001 yılında ve Menzilahir mahallesinde hizmet veren toplum merkezi 2002 yılında kurulmuştur. Bu merkezlerde özellikle kadınlara yönelik olarak eğitmenler eşliğinde çeşitli faaliyetler yürütülmektedir. Bu faaliyetler; okuma yazma kursu, evlendirme, anne-çocuk eğitimi, okul öncesi eğitim, kadını güçlendirme eğitimi, teknoloji sınıfından yararlanma, çocuklara yönelik bilgisayar eğitimi, girişimcilik eğitimi, mikro kredi uygulaması, çeşitli etkinliklerin (gezi turları, müze gezileri, sinema-tiyatroya katılım gibi) düzenlenmesi ve çeşitli konularda seminerler (aile içi şiddet, erken yaşta evlilik, sağlık, aile içi planlama, meme ve rahim kanseri gibi) verilmektedir. Ayrıca, kadınların el becerilerini geliştirmek ve ürettikleri ürünleri satabilmeleri amacıyla mis sabun yapımı, yaka iğnesi, el işi, dikiş, ahşap boyama gibi sertifikalı kurslar da verilmektedir.

Toplum merkezlerinden hizmet alan toplam 60 kadın bulunmaktadır. Araştırma evreni tam sayım suretiyle temin edilmiştir. Araştırmada, 4 kadın anket sorularını eksik cevaplaması nedeniyle, 56 anket kullanılabilir nitelikte bulunmuştur. Çalışmanın örnekleme, ankete katılan ve cevapladığı anketi kullanılabilir nitelikte olan 56 kişiden meydana gelmektedir.

Araştırmanın Veri Toplama Aracı ve Araştırmanın Analizi

Araştırmada kullanılan veriler anket yöntemi ile elde edilmiştir. Anket formu üç bölümden oluşmakta olup, birinci bölümde kadınların demografik özelliklerini ortaya koyacak sorular bulunmaktadır.

Anket formunun ikinci bölümünde kadınların toplum merkezleri deneyimlerini belirlemeye ilişkin sorulardan oluşmaktadır. Bu bölümdeki sorular Dalyanoğlu'nun (2007) "Toplum Merkezi Hizmetlerinin Kadının Kente Uyum Sürecine Etkisi" adlı yüksek lisans tezinde kullandığı anket formundan yararlanılmıştır.

Anket forumunun üçüncü bölümünde toplum merkezlerinden hizmet alan kadınların kooperatifleşmeye karşı olan tutumlarını öğrenmeye ilişkin sorular bulunmaktadır.

Elde edilen veriler Spss 15.0 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırmadan elde edilen verilere tanımlayıcı istatistik ve ki-kare testi yapılmıştır. Elde edilen istatistiksel veriler tablolar aracılığıyla ortaya konulmuş ve yorumlanmıştır.

Araştırmanın Hipotezleri

Araştırmanın hipotezleri aşağıdaki gibi oluşturulmuştur.

H1: Toplum merkezlerinden hizmet alan kadınların kooperatif tanımını bilmeleri ile kooperatif kurmaları arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H2: Toplum merkezlerinden hizmet alan kadınların ürünlerini satmaları ile kooperatif kurmaları arasında anlamlı bir ilişki vardır.

ARAŞTIRMA BULGULARI VE YORUMLARI

Kadınların Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular

Araştırmada ankete katılan kadınların yaklaşık yarısı (%44,6) 21-40 yaş aralığında olduğu tespit edilmiştir (Tablo 1). Bu durum, merkezlerdeki kadınların genç ve dinamik bir nüfustan oluştuğunu göstermektedir.

Tablo 1. Kadınların Yaşlarına Göre Dağılımları (%)

Yaş	Frekans	Yüzde (%)
15-20	3	5,4
21-30	14	25,0
31-40	11	19,6
41-50	21	37,5
51-60	7	12,5
Toplam	56	100,0

Ankete katılan kadınların eğitim durumları Tablo 2’de verilmiştir. Tabloya göre kadınların %57,1’i ilkökul, %16,1’i okuma-yazma bilmeyen, %14,3’ü orta öğretim, %7,1’i lise ve %5,4’ü ise önlisans mezunudur.

Tablo 2. Kadınların Eğitim Durumlarına Göre Dağılımları (%)

Eğitim Durumu	Frekans	Yüzde (%)
Okuma yazma bilmeyen	9	16,1
İlkokul	32	57,1
Orta Öğretim	8	14,3
Lise	4	7,1
Ön Lisans	3	5,4
Toplam	56	100,0

Ankete katılan kadınların önemli bir çoğunluğu (%83,9) kendi evinde veya mülkiyeti aile büyüklerine ait olan kira vermedikleri evlerde oturmaktadırlar (Tablo 3.).

Tablo 3. Kadınların Oturduğu Evin Mülkiyetine Göre Dağılımları (%)

	Frekans	Yüzde (%)
Mülkiyeti kendine ait	41	73,2
Kira	9	16,1
Mülkiyeti aile üyelerine ait	6	10,7
Toplam	56	100

Tablo 4'e göre, kadınların oturdukları konutlar içerisinde en sık rastlanan konut tipi gecekondur (%64,3), en az rastlanan konut tipi ise apartman dairedir (%14,3). Kadınlar ve aileleri her ne kadar kira vermedikleri evlerde otursalar da, büyük bir çoğunluğunun gecekondur tipi evlerde oturması bu kadınların ve ailelerinin yoksul olduğunu göstermektedir.

Tablo 4. Kadınların Oturduğu Evin Konut Tipine Göre Dağılımları (%)

	Frekans	Yüzde (%)
Gecekondur	36	64,3

Müstakil ev	12	21,4
Apartman dairesi	8	14,3
Toplam	56	100

Kadınların Sosyo-Ekonomik Durumları

Ankete katılan kadınların eğitim durumları yarısından fazlasının (%57,1) ilköğretim mezunu olması, kadınların eğitim durumlarının yetersiz olduğunu göstermektedir (Tablo 2). Kadınların eğitim durumlarının yetersiz olması, onların güvencesiz işlerde çalışmalarına yada iş bulamamalarına neden olmaktadır ki, araştırmanın konusunu oluşturan iki toplum merkezinden hizmet alan kadınların %75'i herhangi bir işte çalışmazken, %25'i sürekliliği olmayan işlerde çalıştıkları tespit edilmiştir (Tablo 5).

Tablo 5: Kadınların Çalışma Durumuna Göre Dağılımları (%)

İstihdam Durumu	Frekans	Yüzde (%)
Evet	14	0,25
Hayır	42	0,75
Toplam	56	100

Toplum merkezlerinden hizmet alan kadınların istihdam edildikleri iş kollarına göre dağılımları Tablo 6'da verilmiştir. Tabloya göre, %57,1'i gündelik ev temizliğinde, %35,7'si diğer işlerde (kamuda ve özel işyerlerinde temizlik personeli) ve %14,3'ü bahçede gündelik işlerde çalışmaktadır.

Tablo 6. Kadınların İstihdam Edildikleri İş Kollarına Göre Dağılımları (%)

İş Kolları	Frekans	Yüzde (%)
Gündelik Ev Temizliği	8	57,1
Bahçede Gündelik İşler	1	14,3
Diğer	5	35,7
Toplam	14	100

İstihdam edilmeyen %75'lik dilim içerisinde yer alan kadınların çalışmama nedenleri Tablo 7'de verilmiştir. Tabloya göre, ankete katılan kadınların %57,1'i iş bulamadıkları ve %26,2'si eşi veya ailelerinden izin alamadıkları için herhangi bir işte çalışmadıklarını belirtmişlerdir. Kadınların bir yandan herhangi bir işte çalışmamaları nedeniyle gelirlerinin olmaması, bir yandan da kendi başlarına karar veremiyor olmaları kadınların aile içerisinde en yoksul kesimi oluşturduğu söylenebilir.

Tablo 7. Kadınların Çalışmama Nedenleri Göre Dağılımları (%)

Çalışmama Nedenleri	Frekans	Yüzde (%)
İş Bulamama	24	57,1
Fiziksel Rahatsızlık	4	9,5
Eşi/Aile Büyüklerinin İzin Vermemesi	11	26,2
Çocuk Bakımı	2	4,8
Diğer (öğrenci)	1	2,4
Toplam	42	100

Kadınların Toplum Merkezlerinden Aldıkları Hizmetlere İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan kadınların Toplum merkezlerine gelme sıklıkları Tablo 8'de verilmiştir. Merkezlerin hizmetlerinden yararlanan kadınların %48,2'si hergün ve %35,7'si iki günde bir geldikleri tespit edilmiştir (Tablo 8.). Elde edilen verilere göre, kadınların oldukça sık toplum merkezine geldikleri anlaşılmaktadır.

Tablo 8. Kadının Toplum Merkezine Gelme Sıklığı

	Frekans	Yüzde (%)
Her gün	27	48,2
İki günde bir	20	5,7
Haftada bir kez	7	12,5
Ayda bir kez	2	3,6
Toplam	56	100

Tablo 9’da kadınların toplum merkezlerine gelmeye başladıktan sonra çalışma hayatında meydana gelen değişime ilişkin bulgular verilmiştir. Tabloya göre, toplum merkezlerinden hizmet alan kadınların tamamına yakını (%96,4) toplum merkezlerine geldikten sonra iş yaşamına katılmada herhangi bir değişiklik olmadığını belirtmişlerdir. Diğer yandan, toplum merkezlerine gelmeye başladıktan sonra 1 kişi işe girmiş ve 1 kişi de kendine ait bir iş kurmuştur.

Tablo 9. Kadınların Toplum Merkezine Gelmeye Başladıktan Sonra Çalışma Hayatında Meydana Gelen Değişim/Değişimler

	Frekans	Yüzde
İşe girdim	1	1,8
İş kurdum	1	1,8
Hiçbiri	54	96,4
Toplam	56	100

Merkezlerde kadınların el becerilerini geliştirmek amacıyla sertifikalı kurslar verilmektedir. Kurslar sonrasında kadınlar kendi el becerilerine göre ürünler üretmektedirler. Ancak, ankete katılan kadınların %37,5’i üretmiş oldukları ürünleri pazar fiyatının altında sattıklarını, %62,5’i ise üretmiş oldukları ürünleri satamadıklarını belirtmişlerdir (Tablo 10.).

Tablo 10. Kadınların El Emeklerini Satmalarına Göre Dağılımı (%)

	Frekans	Yüzdeler (%)
Ürünler Satılmakta	36	37,5
Ürünler Satılamamakta	12	62,5
Toplam	56	100

Kadınların Örgütlenmeye Karşı Tutumları

Toplum merkezlerinden hizmet alan kadınlara kooperatifçilik hakkında bilgi sahibi olup olmadıklarını belirlemek amacıyla kooperatifin tanımını yapmaları istenmiştir. Ancak kadınların hepsi kooperatifin ne olduğunu bilmediklerini belirtmişlerdir. Daha sonra, kadınlara kooperatifçilik hakkında bilgiler verilmiş ve kadınların kooperatifçilik konusunda ki düşünceleri belirlenmeye çalışılmıştır.

Ankete katılan kadınların %75,0'i kooperatifin tanımını doğru olarak cevaplarırken, %25,0'i yanlış cevaplamıştır (Tablo 11.). Elde edilen verilere göre, kadınlarda kooperatifçilik konusunda bir fikir oluşmaya başladığını söyleyebiliriz.

Tablo 11. Kadınların Kooperatif Tanımını Bilip Bilememelerine Göre Dağılımları (%)

Kooperatif Tanımı	Frekans	Yüzdelerik (%)
Tanımı Bilme Durumu	42	75,0
Tanımı Bilememe Durumu	14	25,0
Toplam	56	100

Ankete katılan kadınların kooperatif kurma fikrine katılıp katılmadıklarına göre dağılımları Tablo 12’de vermiştir. Tabloya göre, kadınların büyük bir çoğunluğu (%64,3) kooperatif kurma fikrine katıldıklarını belirtmişlerdir. Kadınların %35,7’si ise eşlerinden izin alamamaları, ortak iş yapmak istememeleri gibi nedenlerle kooperatif kurma fikrine katılmadıklarını belirtmişlerdir.

Tablo 12. Kadınların Kooperatif Kurma Fikrine Katılıp Katılmama Durumuna Göre Dağılımları (%)

Kooperatif Kurma Fikri			Frekans	Yüzdelerik (%)
Kooperatif Katılan	Kurma	Fikrine	36	64,3
Kooperatif Katılmayan	Kurma	Fikrine	20	35,7
Toplam			56	100

H1: Toplum merkezlerinden hizmet alan kadınların kooperatif tanımını bilmeleri ile kooperatif kurmaları arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H0: Toplum merkezlerinden hizmet alan kadınların kooperatif tanımını bilmeleri ile kooperatif kurmaları arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

Toplum merkezlerinden hizmet alan kadınların kooperatif tanımını bilmeleri ile kooperatif kurma arasında bir ilişki olup olmadığını sınamak amacıyla yapılan ki-kare analiz sonuçları Tablo 13’de

verilmiştir. Tabloya göre, Yıldırım ve Menzilahir toplum merkezlerinden hizmet alan kadınların kooperatif tanımını bilmeleri ile bu merkezlerdeki kadınların kooperatif kurma fikrine katılıp katılmama arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki vardır [$X^2(1)=26,548$; $P<0,05$]. Sonuç olarak H1 hipotezi kabul edilir. Kooperatif tanımını bilmeyen ankete katılan kadınların %93'ü kooperatif kurma fikrine katılmazken, kooperatif tanımını bilen kadınların %83,3'ü kooperatif kurma fikrine katılmaktadırlar.

Tablo 13. Kadınların Kooperatif Tanımını Bilmeleri ile Kooperatif Kurma Fikrine Katılıp Katılmama Durumuna Göre Dağılımları (%)

	Kooperatif Kurma			df	Ki-Kare (X^2)	P
	Evet	Hayır	Toplam			
Kooperatif Tanımı Tanımı Bilde	35	7	42	1	26,548	,000
Yüzde (%)	0,83	0,17	100			
Kooperatif Tanımı Bilememe	1	13	14	1	2,074	,155
Yüzde (%)	0,07	0,93	100			
Toplam	36	20	56			

H2: Toplum merkezlerinden hizmet alan kadınların ürünlerini satmaları ile kooperatif kurmaları arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H0: Toplum merkezlerinden hizmet alan kadınların ürünlerini satmaları ile kooperatif kurmaları arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

Toplum merkezlerinden hizmet alan kadınların ürünlerini satmaları ile kooperatif kurmaları arasında bir ilişki olup olmadığını sınamak amacıyla ki-kare testi yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar Tablo 14'de verilmiştir. Tabloya göre, kadınların ürünlerini satmaları ile kooperatif kurmaları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki yoktur [$X^2(1)=2,074$; $P>0,05$]. H2 hipotezi red edilmektedir.

Tablo 14. Kadınların Ürünlerini Satmaları ile Kooperatif Kurma Fikrine Katılıp Katılmama Durumuna Göre Dağılımları (%)

Ürün Satma	Kooperatif Kurma			df	Ki-Kare (X ²)	P
	Evet	Hayır	Toplam			
Evet	16	5	21	1	2,074	0,150
Yüzde (%)	0,76	0,24	100			
Hayır	20	15	35			
Yüzde (%)	0,57	0,43	100			
Toplam	30	20	56			

SONUÇ

Kentlerde aşırı nüfus artışı ve aşırı nüfus artışı ile ortaya çıkan bir takım sorunlar (gecekondulaşma, yüksek oranda işsizlik, eğitim ve sağlık hizmetlerine erişimde yetersizlik gibi), kentsel yoksulluğun artmasına neden olmaktadır. Kentsel yoksulluğun en büyük sorunu gecekondulaşma olup, özellikle buralarda yaşam mücadelesi veren kadınlar pek çok eşitsizlikle karşı karşıya kalmaktadırlar. Örneğin; eğitim imkanlarından yararlanamama, sağlıksız ve düşük ücretli işlerde istihdam edilme, ücretsiz aile işçisi olarak çalışma, sağlık hizmetlerinden yararlanamama gibi bir çok eşitsizliklerdir. Kentte yaşayan yoksul kadınların bu sorunlarını ortadan kaldırmak ve toplumda kadının statüsünün yükseltilmesine katkıda bulunmak amacıyla “Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK) Genel Müdürlüğü”ne bağlı “Toplum Merkezleri” kurulmuştur.

Araştırma, Edirne ilinde Yıldırım ve Menzilahir mahallelerinde faaliyet gösteren toplum merkezlerinden hizmet alan yoksul kadınların kooperatifleşmeye karşı tutumlarını ortaya koymak amacıyla yapılmıştır. Bu amaç doğrultusunda, toplum merkezlerinden hizmet alan 56 kadın araştırmaya dahil edilmiştir.

Araştırmada, şu sonuçlara ulaşılmıştır; ankete katılan kadınların yarısından fazlasının ilköğretim mezunu ve okuma-yazma bilmedikleri; kadınların yarısından fazlasının herhangi bir işte çalışmazken, az bir kısmının sürekliliği ve sosyal güvencesi olmayan işlerde çalıştıkları; çalışmayan kadınların iş bulamadıkları ve eşi veya ailelerinden izin

alamadıkları için çalışmadıkları tespit edilmiştir. Elde edilen bu bulgular doğrultusunda, kent içerisinde yaşayan bu kadınların yoksul oldukları söylenebilir. Ayrıca, kadınların ve ailelerinin çoğunluğunun gecekondu tipi konutlarda oturuyor olması, sadece kadınların değil ailelerinin de yoksul olduğunun bir göstergesidir.

Kadınların yaklaşık yarısı toplum merkezlerine her gün gelmektedirler. Kadınların toplum merkezlerine gelme nedenlerini şöyle sıralayabiliriz; el becerilerini geliştirmek ve meslek edindirici kurslara (mis sabun yapımı, yaka iğnesi, el işi, dikiş, ahşap boyama gibi) katılmak, okuma-yazma öğrenmek, çocuklarını eğitebilmek, çeşitli etkinliklere (gezi turları, müze gezileri, sinema-tiyatroya gitmek gibi) katılmak, arkadaşları veya komşularıyla beraber olabilmek ve çeşitli konularda seminerlere (aile içi şiddet, erken yaşta evlilik, sağlık, aile içi planlama, meme ve rahim kanseri gibi) katılmak gibi.

Kadınların toplum merkezlerine gelmeye başladıktan sonra çalışma hayatında meydana gelen değişime ilişkin bulgulara göre, ankete katılan 56 kadından sadece bir kişi işe girmiş ve bir kişi kendine ait işyeri kurmuştur. Genel olarak bakıldığında 56 kadın içerisinde sadece 1 kadının işe girmesi ve 1 kadının işyeri kurması, kadınların çalışma hayatına girmesi açısından oldukça düşük bir orandır. Bu durum, araştırmaya konu olan toplum merkezlerinin, kadınlara yönelik verdiği eğitimlerin kadınların iş yaşamına girmesini sağlaması açısından herhangi bir etkisinin olmadığı söylenebilir. Dalyanoğlu'nun (2007) yaptığı çalışmada da benzer sonuçlarla karşılaşmıştır. Yapılan araştırmanın sonuçlarına göre; kadınların %5.8'i (137 kişide 8 kişi) toplum merkezine gelmeye başladıktan sonra işe girdiği tespit edilmiştir (Dalyanoğlu, 2007: 53).

Bunun yanında Merkezlerde kadınlara yönelik açılan kurslarda verilen eğitimler sonucunda üretilen ürünler, kadınların yarısından fazlasının üretmiş oldukları ürünleri satmadıkları tespit edilmiştir. Bu durumda toplum merkezlerinin sadece kadınların ürün üretmelerine katkı sağladığı, ancak bu ürünlerin nasıl pazarlanacağını öğretmesi konusunda yetersiz kaldığı söylenebilir. Bu nedenlerden dolayı, kadınların örgütlenme yoluna giderek yönetiminde ve denetiminde söz sahibi oldukları “kooperatif” kurmaları gerekmektedir. Bizzat sahibi oldukları kooperatif sayesinde, kadınlar daha düşük maliyetlerle ürün

üretecekler ve piyasa fiyatına ürünlerini satabileceklerdir. Böylece, kadınların el emeklerini değerlendirmeleri, kendilerine ve çevrelerindeki kadınlara istihdam sağlamaları, sürekliliği olan gelir sağlamaları, sosyal ve kültürel faaliyetlere katılmaları onların bir nebze olsun yoksulluklarından kurtulmalarına neden olabilir.

Elde edilen veriler sonucunda kadınların kooperatifçilik hakkında bilgi sahibi olmadıkları, ancak kooperatifçilik hakkında bilgi verildikten sonra kadınlarda kooperatifçilik konusunda olumlu tutumların oluştuğu tespit edilmiştir. Olumlu tutumlar sonucunda, kadınların yarısından fazlasının kooperatif kurma fikrine katıldıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Toplum merkezlerinden hizmet alan kadınların kooperatif tanımını bilmeleri ile kooperatif kurma arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki vardır. Kooperatifçilik konusunda bilgi sahibi olan kadınların tamamına yakını kooperatif kurma fikrine katılmaktadırlar. Bu doğrultuda, kadınların kooperatif hakkında bilgi sahibi olmaları, onların kooperatif kurma fikrine katılmalarına neden olduğu söylenebilir.

Toplum merkezlerinden hizmet alan kadınların ürünlerini satmaları ile kooperatif kurmaları istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki yoktur. Hem ürünlerini satan kadınlar hem de ürünlerini satamayan kadınlar kooperatif kurma fikrine katılmaktadırlar.

Kooperatifler gönüllü kuruluşlar olup, kimse kimseyi kooperatife girmeye yada kooperatiften çıkmaya zorlayamaz. Bu nedenle, araştırma kapsamına giren kadınların kimsenin etkisi altında olmadan kooperatif kurma fikrine katılıyor olması kooperatifçilik açısından olumlu bir durumdur.

Ancak, sadece kooperatif kurmak yeterli değildir. Kooperatifin devamlılığı ve başarısı da oldukça önemlidir. Bu da kadınların, kurulması düşünülen kooperatife olan bağlılığına ve verecekleri emeğe bağlıdır.

KAYNAKÇA

Arpacı, F. (2010) “Yoksulluk ve Kadın Yoksulluğu”, Üçüncü Sektör Kooperatifçilik Dergisi, 45(4): 1-9.

Aydın, D. (2007) “Küreselleşme ve Yoksulluk Sosyolojik Analizi”, Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.

Dalyanoğlu, D. (2007) “Toplum Merkezi Hizmetlerinin Kadının Kente Uyum Sürecine Etkisi”, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Dinçoflaz, N. J. (2009) “Kentteki Kadının Yoksulluğu ve Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü’nün Kadın

Yoksulluğuyla Mücadele Politikaları”, Sosyal Yardım Uzmanlık Tezi, T.C. Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma Ve Dayanışma Genel Müdürlüğü, Ankara.

Doğan, E. (2014) “Türkiye’de Yoksulluğun Ölçülmesi”, Uzmanlık Tezi, T.C. Kalkınma Bakanlığı, Ankara.

Hazneci, E., Hazneci, K., Kılıç, B. Ve Ceyhan, V. (2012). Samsun İlinde Kadın Çiftçilerin Kooperatifleşmeye Karşı Tutumları, Tarım, Yoksulluk ve Kalkınma Kongre. 10. Türkiye Tarım Ekonomisi Kongresi. Konya.

Gümrük ve Ticaret Bakanlığı (2012) “Kooperatifçilik ve Kadın Kooperatifleri”, Gümrük Ve Ticaret Bakanlığı Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara.

Kadın Girişimi ve İşletme Kooperatifi Anasözleşmesi (2010) Gümrük Ticaret Bakanlığı Kooperatifçilik Müdürlüğü, Ankara.

Karataş, K. ve Duyan, G. Ç. (2001) “Toplum Merkezleri: Hizmetten Yararlananların Gözüyle Bir Değerlendirme”, Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi, 13(1): 1-19.

Kaya, G. (2003) “Kadının Kentsel Yaşama Katılmasında Toplum Merkezleri: Antalya Sütçüler Toplum Merkezi Örneği”, <http://www.sosyalhizmetuzmani.org/kadinkentselyasam.htm>, (02-10-2014).

Özdemir, G. (2010) “Yoksullukla Mücadelede Kadın Kooperatifleri Deneyimi”, M. Kardaş (Ed), Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü Uluslararası Yoksullukla Mücadele Stratejileri Sempozyumu, İstanbul.

Şener, Ü. (2009) “Kadın Yoksulluğu”, Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı Yayınları (TEPAV), Ankara.

Toplum Merkezleri Yönetmeliği, Resmi Gazete (2010) No: 24106, (11.07.2000).

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (2010). Kadının Güçlendirilmesinde Yenilikler: Türkiye'nin Güneydoğu Anadolu Bölgesindeki Kadınlar İçin Gerçekleştirilebilir Bir Model, Ankara.

Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı (TEPAV) (2010). “Sosyal Hizmetlerin Sunumunda Kademelenme TEPAV Yönetişim Çalışmaları Araştırma Raporu”, Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı Yayınları, Rapor No: 201007, Ankara.

Uçar, C. (2011). “Kadın Yoksulluğu İle Mücadelede Sosyal Politika Araçları ve Etkinlikleri”, Uzmanlık Tezi, T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Ankara.

İnternet Kaynakları

<http://www.egze.com/forum/toplum-merkezleri-pdat5944.html>, E.T.02-10-2016

Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (2008) <http://www.shcek.gov.tr/toplummerkezleri2.aspx>, E.T.02-10-2016